

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
КУЛИКОВА Гліба Олександровича
на тему «Інноваційна трансформація зайнятості в Україні в умовах
цифровізації економіки», подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Трансформація зайнятості є однією з ключових характеристик розвитку сучасного ринку праці, що відбувається під впливом цифровізації економіки, поширення інформаційно-комунікаційних технологій, розвитку штучного інтелекту, автоматизації виробничих і управлінських процесів. Цифрова трансформація економіки зумовлює суттєві зміни у структурі зайнятості, змісті праці, вимогах до професійних компетентностей працівників, формах організації праці та механізмах взаємодії між роботодавцями і працівниками. Разом із розширенням можливостей для дистанційної зайнятості, платформної економіки, цифрового підприємництва та гнучких форм трудових відносин, цифровізація посилює ризики технологічного безробіття, професійної поляризації, цифрової нерівності, доступу до сфери зайнятості вразливих категорій населення тощо.

Для України проблематика інноваційної трансформації зайнятості набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни та післявоєнного відновлення, коли цифрові технології стають важливим інструментом забезпечення стійкості економіки, підтримки функціонування бізнесу, інтеграції до європейського економічного простору. Одночасно зростає потреба у модернізації державної політики зайнятості, адаптації системи професійної освіти, розвитку людського капіталу та формуванні інституційних механізмів, здатних забезпечити ефективну адаптацію працівників до нових вимог цифрової економіки. Особливої уваги потребують питання забезпечення гідної зайнятості молоді, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих категорій населення.

За цих умов актуалізується необхідність комплексного дослідження процесів інноваційної трансформації зайнятості в Україні, обґрунтування науково-практичних підходів до формування ефективної політики зайнятості, спрямованої на розвиток людського капіталу, підвищення конкурентоспроможності робочої сили та забезпечення інклюзивного й сталого економічного розвитку країни. Вищевикладене обумовлює

беззаперечну актуальність та своєчасність дисертації Куликова Г.О., метою якої є розроблення та обґрунтування теоретико-методичних засад і науково-практичних рекомендацій щодо формування механізму регулювання інноваційної трансформації зайнятості в умовах цифровізації економіки України.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано згідно плану науково-дослідних робіт кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи Центральноукраїнського національного технічного університету за темами: «Забезпечення кадрової стійкості підприємства в умовах викликів цифровізації зайнятості, міграції молоді та загроз національній безпеці» (№ 0125U002827) - здобувачем розроблено матрицю загроз кадровій стійкості, пропозиції щодо формування адаптивної кадрової стратегії, орієнтованої на подолання кваліфікаційного розриву; «Розвиток соціально-трудоного потенціалу регіону в умовах євроінтеграції» (№ 0118U007169) - розроблено рекомендації щодо вдосконалення регіональної політики на основі використання оцінки спроможності регіонального ринку праці до розвитку цифрової зайнятості; «Мотиваційні засади економічного зростання та інноваційного розвитку підприємств» (№ 0118U007168) - обґрунтовано пропозиції щодо стимулювання розвитку цифрових компетентностей персоналу, створення цифрових робочих місць для професійної реінтеграції ветеранів та ВПО.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Куликова Г.О. є обґрунтованими, достовірними та логічно послідовними. Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується великим обсягом опрацьованих наукових джерел, зокрема зарубіжних дослідників, вивченням офіційних інформаційних ресурсів Представництва МОМ в Україні, Державної служби зайнятості, Міністерства у справах ветеранів, Кіровоградського обласного центру зайнятості.

Достовірність результатів підтверджується комплексним поєднанням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: діалектичного пізнання, аналізу і синтезу, компаративного аналізу, системного та інституційного підходу, соціологічного опитування та експертних оцінок, структурно-логічного аналізу та сценарного моделювання. Обраний автором підхід до реалізації поставленої мети та

дослідницька методологія дозволили отримати науково обґрунтовані висновки та рекомендації, що відзначаються цілісністю, достовірністю та логічною структурованістю.

Наукова новизна одержаних результатів

Дисертація Куликова Г.О. містить науково нові результати, які вирішують важливе завдання щодо підтримки інноваційних трансформацій зайнятості в умовах цифровізації на різних рівнях управління від національного до корпоративного. Найбільш вагомими, на нашу думку, наукові результати, що визначають новизну дослідження, полягають у такому:

удосконалено:

методологічний інструментарій дослідження інноваційних трансформацій зайнятості, який, на відміну від відомих, базується на системі принципів оцінювання якості цифрової праці та розробці аналітичного профілю індикаторів, що дозволяє інтегрувати кількісні та якісні виміри ринку праці поза межами традиційної статистики для обґрунтування стратегій соціально-економічної стійкості суб'єктів праці;

групування різновидів траєкторій цифрової зайнятості на сучасному ринку праці (на прикладі ІТ-сфери), що ідентифікує такі види траєкторій: гібридна, модульна, динамічна, діджитальна, адаптивна, платформна, що які є основою для переходу до персоналізованих моделей професійного розвитку, відповідних HR-технологій та адаптивних кадрових стратегій;

науково-методичний підхід до стимулювання розвитку цифрових компетентностей, що базується на залученні фіскальних важелів для бізнесу, персоналізованого фінансування освіти (ваучери, гранти) і реалізується через концептуальну схему цифрового адаптивного навчання та модель «цифрової безбар'єрності», що дозволяє забезпечити подолання цифрового розриву на ринку праці та професійної реінтеграції вразливих груп (ветеранів, ВПО);

методичні засади формування організаційно-економічного механізму регулювання інноваційних трансформацій зайнятості, що, на відміну від існуючих інтегрує діагностичний інструментарій зі сценарним моделюванням імплементації (інерційний, мобілізаційний, проривний сценарії) та дозволяє забезпечити солідарне партнерство стейкхолдерів для соціально-професійної реінтеграції вразливих груп населення й мінімізації ризиків прекарізації на цифровому ринку праці;

дістали подальшого розвитку:

сутнісна характеристика інноваційних змін у змісті праці, яка базується на концепціях формування «мережевої гібридної моделі» трудової взаємодії та переходу до «цифрового партнерства» людини й інтелектуальних систем;

систематизація концепцій, новітніх форм та моделей трансформації зайнятості в умовах цифровізації, яка передбачає розкриття подвійного впливу цифровізації як процесу інституційного та технологічного оновлення сфери зайнятості, за яким алгоритмічна фрагментація праці на дискретні мікрозавдання заміщує сталі трудові контракти, формуючи «цифрову екосистему» з високим ступенем автономізації працівників і новими викликами для соціально-трудових відносин;

науково-методичні підходи до оцінки спроможності регіональних ринків праці до розвитку цифрової зайнятості на основі авторського інтегрального індексу готовності до цифрової зайнятості, що передбачає проведення експертної оцінки спроможності регіонів України за блоками індикаторів (технологічної, кадрової, економічної та інституційної спроможності) та дозволяє здійснювати типологізацію регіонів України за чотирма групами (цифрового лідерства; цифрової трансформації; потенційно адаптовані; з базовим рівнем готовності) задля подальшого врахування зазначених оцінок при розробці стратегій розвитку регіонів (громад) та програм зайнятості населення.

Теоретична та практична цінність одержаних результатів й розроблених рекомендацій

Теоретичне значення результатів, що містяться у дисертації Куликова Г.О. є вагомим для розвитку сучасної економічної науки та полягає у поглибленні теоретико-методологічних засад інноваційної трансформації зайнятості, що відбувається під впливом цифровізації. Автором побудовано еволюцію наукових підходів до визначення трансформації змісту праці від технократичного до цифрового, що обумовлює появу алгоритмічного менеджменту та формування гібридної моделі праці на основі синергії людського інтелекту та алгоритмічних систем.

Потужним науковим результатом теоретичного характеру є визначений понятійно-категоріальний апарат дослідження, що характеризує інноваційні зміни у змісті праці в умовах цифровізації через такі категорії як «інноваційна трансформація змісту праці», «інноваційна трансформація архітекτονіки трудового процесу», «цифрова трудова мобільність», «віртуалізація робочого місця», «алгоритмізація праці» та «гібридизація праці».

Отримані здобувачем результати теоретико-методологічного характеру стали основою обґрунтування практичних висновків та рекомендацій, спрямованих на стимулювання та регулювання інноваційних трансформацій зайнятості. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості

їх використання в діяльності органів влади та підприємств для формування виважених політики зайнятості, кадрової політики та регулювання інноваційної трансформації зайнятості в умовах цифровізації.

Окремі напрацювання здобувача впроваджено у діяльності: установи «Агенція регіонального розвитку Кіровоградської області» в процесі підготовки пропозицій щодо професійної реінтеграції ветеранів та ВПО через механізми віддаленої роботи в контексті запропонованої моделі «цифрової безбар'єрності» на ринку праці (довідка № 019 від 24.02.2026 р.); виконавчих органів Кропивницької міської ради у підготовці заходів щодо регулювання ринку праці, підвищення конкурентоспроможності людського потенціалу громади з урахуванням пропозицій щодо впровадження моделі цифрового адаптивного навчання, програм перекваліфікації для соціальної реінтеграції ветеранів та ВПО (довідка №134/1/21 від 10.04.2026 р.); ТОВ «Машинно-технологічна станція Ятрань» в процесі розроблення адаптивної кадрової стратегії, заходів щодо мінімізації кадрових ризиків, збереження персоналу в умовах викликів цифровізації та загроз національній безпеці (довідка №41 від 29.07.2025 р.).

Результати, викладені в дисертації Куликова Г.О., впроваджено в освітній процес Центральноукраїнського національного технічного університету під час викладання дисциплін «Економіка праці та соціально-трудові відносини», «Професійний розвиток персоналу за умов євроінтеграції», «Сучасна теорія соціально-трудових відносин» (довідки № 21-15/20-1027 від 29.07.2025 р., № 33-15/567, 33-15/568, 33-15/569 від 09.04.2026 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи Куликова Г.О. висвітлено у 15 наукових працях загальним обсягом 5.84 друк. арк. (особисто автору належить 5.28 друк. арк.), серед них 4 статті – у фахових наукових виданнях України, 11 робіт – в матеріалах конференцій, що мають апробаційний характер.

Опубліковані роботи у повному обсязі відображають основні результати й наукову новизну дисертації, що підтверджує високий рівень наукової та практичної апробації матеріалів дослідження. Кількість, обсяг і якість опублікованих праць відповідають встановленим вимогам.

Дотримання норм академічної доброчесності

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою Куликова Г.О. та його науковими публікаціями за темою дослідження не виявлено ознак порушення принципів академічної доброчесності. Усі використані в роботі наукові положення, концепції, статистичні та аналітичні матеріали належним чином супроводжуються посиланнями на першоджерела, що свідчить про дотримання автором вимог наукової етики.

Дискусійні моменти та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Куликова Г.О., слід зауважити, що окремі аспекти дисертації викликають наукову дискусію й потребують уточнення або подальшого розвитку:

1. Беззаперечну наукову цінність представляє надане автором визначення поняття «інноваційна трансформація зайнятості в умовах цифровізації економіки» (с. 53), водночас, вважаємо, що доцільно було б конкретизувати до яких саме нових механізмів соціального захисту суб'єктів праці відбувається перехід під час такої трансформації.

2. Позитивної підтримки потребує думка дисертанта щодо виокремлення цифрової екосистеми ринку праці (п. 1.3 дисертації, с. 70). Проте, автор обмежується лише наданням тлумачення цієї екосистеми, а візуально-описова структура її елементів залишається не розкритою.

3. Під час розробки аналітичної матриці впливу цифровізації на прекаризацію зайнятості (з виокремленням їх ризиків та можливостей) поза увагою дослідника залишились актуальні наразі процеси поширення ІІІ в різних сферах життєдіяльності суспільства (табл. 1.5, с. 57).

4. Потребує уточнення логіка використання автором під час розробки науково-практичних засад регулювання інноваційних трансформацій зайнятості в умовах цифровізації економіки (розділ 3 дисертації), результатів кластеризації регіонів України за значенням Індексу готовності до цифрової зайнятості (табл. 2.9, п. 2.2 дисертації), отриманих за авторською методикою дисертанта.

5. Дискусійною, на нашу думку, є визначена дисертантом мета адаптивної кадрової стратегії на макроекономічному рівні, що полягає у такому «...формування інклюзивного правового поля та стимулювання інноваційної активності у національній економіці» (с. 188). По-перше, формування правового поля є не метою кадрової стратегії, а її інструментом й також не відноситься до предметного поля наукової спеціальності «Економіка», за якою підготовлено дисертацію. По-друге, у формулюванні мети відсутній фокус на людському капіталі, його збереженні та розвитку

зادля забезпечення інноваційної активності національної економіки, про яку зазначає дисертант.

Наведені зауваження та дискусійні моменти не знижують в цілому наукової цінності результатів дослідження, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, а швидше є напрямками деталізації отриманих здобувачем результатів.

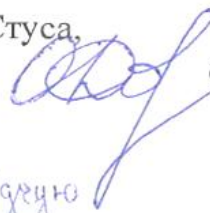
Загальний висновок

Дисертація Куликова Гліба Олександровича «Інноваційна трансформація зайнятості в Україні в умовах цифровізації економіки» є завершеною науковою працею, що виконана самостійно. У роботі вирішено актуальне наукове завдання щодо регулювання інноваційної трансформації зайнятості в умовах цифровізації економіки України, а висновки та рекомендації здобувача відрізняються науковою новизною, теоретичним та практичним значенням. Результати дослідження є науково обґрунтованими та дозволяють зробити висновок про якісне оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Структура та зміст поданої до захисту дисертації повною мірою розкривають тему дослідження та відповідають предметному полю спеціальності 051 «Економіка». Загалом, дисертація «Інноваційна трансформація зайнятості в Україні в умовах цифровізації економіки» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 року «Порядок присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами та доповненнями), а її автор, Куликов Гліб Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

завідувачка кафедри менеджменту та поведінкової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса,
д-р екон. наук, професор

Ольга ДОРОНІНА

Підпис Ольги Дороніної засвідчую
П. В. О. нага
Відділу ка
16.04.2022

Ірина Савонюк